

## PO PTUJI KRIVDI SPISAL F. J. DOLJAN.

Ne, zmeraj ni človek vsega sam kriv!...

Zmeraj ni odgovoren za to, kar je postalo iz njega!...

Včasi se zdi, kakor bi se bilo zoper koga že od rojstva vse zaklelo!

Včasi se zdi, kakor bi moral kdo hoditi po tiru, ki mu ga je odkazala nevidna roka...

Nekatere ljudi zadene usoda Judeža Iškarijota, ki je moral biti rojen, da se je izpolnilo prorokovanje!... —

Glej, ondi po cesti se vlačijo ženska... blede, prepadena, a frivolnih oči...

Vsakdo ve, kaj je, česa išče, kaj namerava...

Možki se spogledujejo nad njo... Če sta dva skup, si morda tudi pošepečeta kaj na uho... Ta in oni ve kaj povedati o nji...

Drugi pa se zaničljivo ozirajo nanjo...

Vsak ve, kaj je, česa išče, kam vodijo njena pota...

Toda vsega vendar ne vedo... In baš tisto, česar ne vedo, je morda poglavitna reč!...

\* \* \*

Bila je lepa in — uboga, dve lastnosti, ki sta bili že sto in sto ženskam v pogubo!...

Stara je bila šele štirinajst let, a bila je nenavadno razvita — večja, nego so deklice v tej starosti, in tudi močnejša... Ljudje so se obračali za njo, kjerkoli je hodila, in pohotnežem so vzbujali njeni mehki, polni udje že zdaj pregrešne želje... K nesreči je imela še tisto zaljubljeno oko, ki ga nahajamo včasi že čisto pri majhnih otrocih. Nepopačen človek je bil vesel tega pogleda, toda pri grdih dušah je izzivalo njeno plamteče oko umazane misli...

In v tem ravno je tičala nevarnost za njo!...

Potem pa še njena revna, nedostatna obleka!...

To je dajalo pogum, to je zapeljavalo k zaključku:

»Prej ali slej!...«

Toda njena roditelja sta skrbno pazila nanjo. Ne da bi bila slutila že zdaj kako nevarnost za njo. Zdela se jima je še premlada. V svoji preprostosti nista vedela, kako daleč sega нравstvena propalost nekaterih ljudi. Vendar je brez potrebe nikdar nista puščala med ljudi. Gledala sta vestno na to, da ni čula doma nikoli nobene take besede, ki bi ji bila odprla prezigodaj pogled v skrivnosti življenja, skrbela pa tudi za to, da ni zašla v kako družčino, kjer bi se bila prezigodaj pohujšala...

\* \* \*

Oče je bil preprost delavec, mati pa se je ukvarjala s šivanjem. Trudila sta se vsak po svoji moči, da bi povečala skromne dohodke, hčerka pa, v katero sta bila oba zaljubljena, je le semtertja kaj pomagala...

\* \* \*

Oče je ležal vznak na postelji in zrl v nizki strop nevelike, otemnele sobe. Bil je malo bolehen in ker ni imel naročenega nobenega posebnega dela, si je hotel odpočiti malo.

Za mizo pa sta sedeli mati in hči. Mati je pridno vbadala, hči pa je položila delo iz rok, rekoč:

»Ne morem, pa ne morem, tako me boli!...«

Bila se je pred dvema dnevoma vbodla v prst in zdaj ji je otekal.

»Pa bi šla vse eno k zdravniku!« ji pripomni mati. »Taka stvar ni, da bi jo puščal človek v nemar... Naj pritisne prisad, pa boš imela!...«

»Saj grem!«

»Le pojdi, le!« pritrjuje oče. »Boljše malo prej, nego prepozno! K tistemu zdravniku pojdi, veš, ki je zadnjič Jeranovo zdravil. Dober človek mora biti to. Pravijo, da revežem nič ne računa. Saj menda veš, kje stanuje?...«

»Vem!...

Hči se je preoblekla v malo bolje, vendar tudi že obnošeno obleko, ter se odpravila... Oče in mati sta veselo zrla za njo, ko je odhajala...

Nekaj časa sta molčala po njenem odhodu. Bilo je videti, kakor bi se vtapljala vsak v svoje posebne misli. V istini pa sta oba mislila na hčerko. Vladala je popolna tišina v sobi. Čulo se je samo poskakovanje prepelice, ki se je izprehajala po tleh... Po vsakem drugem, tretjem skoku se je ustavila in se ozrla najprej na desno proti postelji, potem pa še na levo proti mizi, kakor bi hotela pozvedeti, zakaj to molčanje... Bila je na eni nogi šepasta. Prišla je bila nekoč v svoji krotkosti preveč blizu nekomu. Dotičnik, ki je ni videl, je prestopil in ji zdrobil nožico... No, navzlic temu je pridno pepedikala ter razveseljevala hišne prebivalce!...

Prvi izpregovori oče:

»Boš videla, da še prav dobro omoživa našo Malko, kedar pride v tista leta!...«

»Bog daj, da bi jo!... Saj če se nama to posreči, sva dosegla vse, kar sva si želela!...«

»Tako lepo nama raste, da jo je res veselje videti!... Jaz upam, da se zagleda kdo vanjo, ki bo imel toliko, da se poleg nje tudi nama ne bo slabo godilo!...«

»Bog te usliši!... Včasih si si baš zaradi tega želel fanta!...«

»Zdaj več ne!... Zadovoljen sem, da je tako!... Lepa je, pridna tudi, hvala Bogu!... Bo že kako!... S fanti je tudi križ, veš!... Ne bi dejal, če bi študiral!... Toda kdo ve?... Morda ne bi imel talenta, ali pa tudi veselja ne za učenje!... Kaj bi bilo potem iz njega?... Večni trpin bi bil, kakor sem jaz! Ali pa bi bil še kak nemarnež in pijanec!... Pri dekletu nimava takih skrbi!... Samo živo in zdravo nama jo Bog ohrani!...«

Tako sta semintja govorila dolgo, dolgo... zatapljala se v sladke nade... gradila si zlate gradove...

Ali prav tedaj, ko v njenih srcih ni bilo prostora ni eni neveseli misli, se je zgodilo nekaj, kar je uničilo za vselej njijine upe... —

\* \* \*

Plaha, boječa, tresoča se na celem životu je stopila v sodno sobo...

»No, kako je bilo, povej zdaj vse natančno!«

Glas preiskovalnega sodnika je bil oduren, zadirajoč se. Imel je ta gospod od nekdanj mržnjo do vseh »takih slučajev...«

»Bolel te je prst, kaj ne da, in šla si k njemu? ... No, ali je prst pogledal? ...«

»Je!«

»In kaj potem? ... Ali ti prsta ni obvezal? ...«

»Je! ...«

»Tako! ... Dobro! ... No — in je kaj govoril med tem? ...«

»Govoril! ...«

»Torej — kaj ti je rekel?«

Zardela je, povescila oči in s težavo je izjavila naslednje besede:

»Rekel mi je, da sem — lepa ...«

»In tebi je to ugajalo seveda? ...«

Nič odgovora.

»In kaj ti je še rekel? ...«

»Vprašal me je na to, če ga imam kaj rada.«

»Pa kaj si odgovorila?«

»Da ga imam!«

Preiskovalni sodnik pogleda pomenljivo sodna zdravnika, ki sta prisostovala zaslišavanju.

»Kako pa si mogla reči kaj takega?«  
Začudila se je temu vprašanju.

»No če pa je bil tako dober, da mi je zavil prst v bato in mi ga zavezal! ...«

»Pa kaj je potem počel, ko ti je bil prst obvezal? ...«

»Pobožal me je ...«

»Kod?«

»Po bradi in po licu ...«

Pokazala je z roko, kako je to storil.

»In kaj ti je še storil? ... Povej! ...«

»Po—lju—bil...«

Iznova se ji je beseda ustavljala.

»Kam te je poljubil?«

»Najprej na oči... Rekel je, da imam tako lepe oči!... Potem pa še na usta...«

»No in si tudi ti njega poljubila?...«

»Ne!...«

»Torej dalje... dalje!... Kaj se je potem zgodilo?...«

»Potem sem hotela iti...«

»A—ha!... No in —?«

»On pa me ni pustil!... Prijel me je za roko in potegnil za sabo...«

»Hudo potegnil?...«

»Hudo!...«

»Kako to?... Ali si se mu ustavljala?...«

»Ustavljala!... Pa še zelo!...«

»Zakaj?...«

»Začela sem se ga bati!...«

»Pa zakaj si se ga začela bati — tako — nenadoma?...«

»Ne vem!... Gledal je tako čudno...«

»In kaj potem?...«

»Izpulila sem se mu iz rok in bila sem že pri vratih, ko me dohiti...«

»Le pripoveduj... le pripoveduj in ne ustavljaj se vedno!... Kaj je storil na to?...«

»Toliko še vem, da mi je položil eno roko črez hrbet, z drugo pa me je zgrabil za obleko...«

»Dalje... dalje!... No —«

»Vzdignil me je in nesel — —«

Naprej je odgovarjala zmedeno.... Preiskovalni sodnik ji je stavil še nešteto vprašanj — oh Bog, kako brezobzirnih, krutih vprašanj!... Na večino tistih ni vedla dati odgovora, ker jih razumela ni!... —

Oči so se ji širile... čudile se... strmele.... Kakor strup so učinkovala nanjo ta vprašanja!... —

Sodnik namigne zdravnikoma in ta jo odvedeta s seboj... Šum njenih lahkih stopinj so zaduševali težki koraki obeh izve-

dencev... Šla je kakor jagnje, ki ga peljejo v mesnico...

V tem sta vstopila oče in mati, ki sta čakala med hčerinim zaslišavanjem zunaj na hodniku...

Mati je jokala in si brisala solzé, oče pa je stresal z glavo in se prijemal z rokama zanjo, kakor bi nečesa doumeti ne mogel...

»Oh, kako jo je škoda, kako jo je škoda!...« je vzdihoval... Izražal se je, kakor se je v svoji priprostosti pač znal!...

»Gospod, to je strašna... strašna nesreča!...« je nadaljeval proti preiskovalnemu sodniku. »Oh, da sem moral jaz doživeti kaj takega!...«

»E — no...«

Preiskovalni sodnik ni imel dosti zmisla za bol, ki je zvenela iz očetove tožbe. Seveda, taki ljudje!... Kaj bi se delali tako!... Hotel je še nekaj dostaviti, toda ko ga je en pogled na očeta in mater poučil, da sta v resnici žalostna, si je premislil.

Ko pa so se oni spet vrnil, je bila deklica vsa zbegana... Po njenih licih, ki sta zdaj zardevala, zdaj prebledavala, sta se vlekli dve široki, umazani lisi nizzdol, kakor dve cesti... po njih pa sta ji polzeli dve težki, debeli solzi... In ihtela je... ihtela... Oče in mati pa sta jokala z njo!...

Predno jo je sodnik odslovil, jo je še vprašal:

»In kaj ti je dal, ko si šla od njega?...«

»Dve breskvi mi je vtaknil v žep in pozneje sem našla tudi še goldinar v njem...«

»Mhè — goldinar!...« —

\* \* \*

Ko je bila prišla po tistem groznem, ostudnem činu domov, ni nič povedala, kaj se je zgodilo. Prirojeni čut srama ji dni opuščal tega, dasi je slutila, da bi morala govoriti... dasi ji je njena skrivnost težko ležala na mladem srcu.

Breskvi je bila potoma pojedla. Seveda, sadje in — otrok! Baš v tem njenem činu se je nemara razodevalo, kako nevedna, kako otročja in najivna da je... A ko je preiskovalni sodnik pri drugem zaslišanju zvedel to dejstvo, je vskliknil pomembno:

»Ah — sladkosnednica!...«

Zdelo se mu je poslej neverjetno, da se je branila...

Denar je skrivala pred stariši, baš radi tega, ker ni mogla povedati, kako ga je dobila... Tudi menjala ga ni, akoravno bi si bila lahko marsikaj kupila zanj, kar jo je mikalo... Pekel jo je tisti nesrečni goldinar, a da bi ga bila vrgla v stran, za to ji je nedostajalo zopet moči in tudi razsodnosti... Da, ko je bila neko nedeljo kmalu po tistem med svojimi vrstnicami skupaj, jo je preobvladala celo ona bahatost, ki jo tako pogosto opažamo pri nedorastli mladini. Njena prijateljica se je hvalila, da dobi novo krilce, a ona, da bi to samohvalo paralelizovala, ji je pokazala — goldinar!... To je obudilo zavist in — strmenje!... Prijateljice so jo začele gledati pisano in ne ena je ni pozdravila prijazno, ko so se razhajale od nje...

Da ima hči ubogega delavca goldinar v žepu, je vzbujalo pozornost, in kmalu se je v sosesčini splošno govorilo o tem. Naravno, da sta zvedela to naposled tudi njena roditelja. In tudi onadva si v prvem hipu stvari nista mogla razložiti drugače, nego da je hči denar ukradla. Začela sta pritiskati nanjo, da bi spravila resnico iz nje.

»Povej, kje si dobila denar!« je kričal oče ves iz sebe ter ji grozil s palico. »Ali boš povedala?...«

Po daljšem vpiranju je med glasnim jokom obstala...

Oče pa je bil, ko je čul resnico, hujše zadet, nego če bi bil zvedel, da je hči tatica... Opotekel se je in zgrudil na stol...

Ah, ta njegova hči, na katero je bil tako ponosen, na katero je tako zidal, s katero je delal take načrte!...

Divja bol mu je krčila srce in v tej boli in v želji, da bi se maščeval za grozno lopovstvo, je storil neprevidnost, da je šel iskat zadostila k — sodišču... Pomislil ni, v kako nevarnost spravi s tem, če drugega ne, pa vsaj dobro ime in čast svoje hčere!...

(Zvršetek prihodnjič).

## POMLADNI ČAS. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Pomladni čas...  
vabi nas  
življenje mlado;  
Klobuk po strani  
grem po poljani,  
vsa zemlja se smeje mi,  
smeje nebo. —  
Cvetja h klobuku da  
ravno polje —  
radost v srce mi da  
solnce deklet...  
Cvetje in radost vsa  
tvoje oči,  
v njih moja dušica  
ptička žgoli!

## KOKETERIJA. IVANKA KLEMENČIČ. TRST.

Med najznačilnejšimi znaki ženske zaslužjenosti je nedvomno njih nagnenje h koketeriji. Žensko se je degradiralo v igračko, ki bodi razvedrila potrebnim moškim v prijetno zabavo, v stvar, od katere imej moški le svoje koristi in ugodnosti. Vse, kar bi znalo biti nevarno takemu namenu in pomenu ženske, se je kratko in malo konfisciralo — razum namreč in voljo. Tako je ženska postala ne le sužnja moške samovolje, marveč tudi sužnja svojih čustev, ki so se razvijala nenormalno, bolno, ker jih nista vladala in vodila razum in volja.

V Brnu imajo Čehi 6-razredni ženski licej, katerega vzdržuje društvo „Vesna“. Razun že imenovanih imajo Nemci ženske liceje v Brnu, Černovicah, v Gradcu itd., drugod zopet takozvane višje dekliške šole, kakor v Celovcu, Inomostu. Italijani imajo popoln licej v Trstu. Slovenci imamo le eno višjo dekliško šolo s tremi razredi, katero je ustanovil mestni svet ljubljanski v proslavo 50-letnice vladanja cesarja Frana Josipa I., po katerem se ustav tudi imenuje. Od leta 1900. ima šola pravico javnosti; na ustavu podučujejo večinoma profesorji ljubljanskih srednjih šol.

Kakor videti iz tega pregleda, je pot do višjih študij hčeram srednje- in manj premožnih starišev zagrajena z velikimi, deloma nepremagljivimi zaprekami. Razun novoorganizovanih licejev, ki pa vedejo k večjemu le do učiteljskega stanu, je mogoča pot do vseučilišča za žensko le po privatnem študiju, ki pa stane ogromno denarja; kdor torej nima tega na razpolago in kogar hčerka nima izredne vstrajnosti ter posebnega daru za učenje, ta naj ne sanja o akademski karieri svojih hčera. Te vrstice sem napisal samo z namenom, da bi nekaterim pokazal pot, druge pa odvrnil od neplodnih iluzij; našel sem namreč stariše obojih vrst, ki so govorili o gimnazijskih in vseučiliških študijah svojih hčera, ne da bi vedeli, s kakimi težkočami so dandanes še združene te reči.

## VEČERNE URE. UTVA. TRST.

### II.

Ah, na trenotke moje sreče  
je smrt zgrnila plašč teman,  
iskali žarkov hrepeneče  
so zaman.

Pod plaščem so ledeno-težkim  
na vek poginili plačoč;  
da dušo meni je objela  
večna noč;

Bolest se v prsi je vselila,  
da vskrvavelo je srcé,  
da breznaidejno mi utriplje  
v vek za-té.

## PO PTUJI KRIVDI. SPISAL F. J. DOLJAN.

\* \* \*

Preiskava se je jako zavlačevala . . .

Obdolženec je imel mogočne zaščitnike in zagovornike, ki so šli z veliko vnemo v boj zanj . . . ki so si prizadevali na vse načine, da bi mu pomagali iz zagate . . . Izročil je bil svojo zadevo odličnemu odvetniku; in ta je uporabljal vso svojo zvedenost in spretnost. Zaslišaval je na svojo roko dekletce in njene stariše, in ti, neznajoč, da te pravice nima, so mu odgovarjali . . .

Nekoč je rekel očetu:

»Kaj imate vi od tega, če njega zapro? . . . Kar je, to je, in naj njega obesijo, stvar ostane, kakšna je! . . . Dá naj vam raje par stotakov, hči pa naj pove stvar malce drugače . . .«

Ta ponudba je bila zvito nastavljena past . . . Če bi se bil začel oče pogajati, bi bilo dokazano, da gre tu za golo izsiljevanje, kakor v mnogih podobnih slučajih . . . Odvetnik je dobro zastopal svojega klijenta! . . . Ali oče dekletov, dasi reven delavec, je bil ponosen mož. Njegovo srce je vpilo po maščevanju. Bil je neizprosen. »Zob za zob!« to je bilo njegovo načelo . . . Če je onečeščena njegova hči, naj bo onečščen še on! . . .

»Nikdar!« je bil njegov odgovor.

»Nikdar ne bom prodajal jaz časti svoje hčere, in naj mi ponudi kdo pol sveta . . .«

Bolje pa se je posrečilo odvetniku z deklico! Izprašal jo je še enkrat natanko. Ker pa je rabil pri tem svojem izpraševanju nove izraze, katerih dozda je še ni slišala in jih torej umela ni, je marsikaj zanikala, kar je bila pred preiskovalnim

sodnikom potrdila. Odvetnik pa je dal potem sebe in svoje osobje, ki je čulo dekličino izpoved, zaslišati kot priče in zadeva je postajala vsled tega čimdalje bolj zamotana in nejasna...

Zaslišavanja so se poslej množila, in deklica je morala vsak hip pred sodišče. Privadila se je tega tako, da se ji ni zdelo nič več sitno. Zgodilo se je često, da je stopila s smehljajočim obrazom v pisarno. In ker je čula zmeraj o eni in tisti stvari govoriti, se je posluževala sčasoma z neko spretnostjo izrazov, ki jih je bilo skrajno neprijetno čuti iz ust takega mladega dekleta... Govorila je naposled o stvareh, katerih pri svoji starosti niti slutiti ne bi bila smela, kakor človek, ki ima že vse izkušnje za sabo... Nič več ni zardevala, nič več povešala oči... Vse to pa jo je delalo zoprno in napravljal je vtis, kakor bi bila res popolnoma popačena... Na to pa, kaj jo je dovedlo tako daleč, se ni spomnil nihče, in nihče ni pomislil, da je vsakokrat, kadar je odhajala od zaslišavanja, pustila kos svojega bitja, kos svoje otroške duše za sabo!...

In tako je prišlo sodišče končno do prepričanja, da dekle ne govori resnice in ne gre starišem za nič drugega, kakor da bi jo tem dražje prodali, tem bolj, ker je bila mati pri neki priliki izustila nespametno zahtevo, da naj vzame storilec dekle za ženo...

»Ah, spet tako neka stvar, kakor smo imeli predlanskim opraviti z njo!...« je menil preiskovalni sodnik. Pri tem pa ni vpošteval, da se je bila v onem slučaju lotila premetena, sebična ženska neizkušene mladega moža!... Toda to prepričanje je naposled obveljalo... pridružilo se mu je tudi državno pravdnštvo in preiskava se je — ustavila!...

Kaj takega nista pričakovala ne oče ne mati, in zato sta bila razkačena zdaj na hčer, drug na drugega in na celi svet!...

»Ko bi bil vsaj tisti denar vzel, ki so

ti ga ponujali!« je tarnala mati ter očitala možu. »Imeli bi vsaj kaj — tako nimamo nič!... Ah, ta tvoja trmoglavost!... Prav podaja se naši revščini taka oholost!...

On pa je zagrmel:

»Molči!...« In udaril je s pestjo po mizi, da so letele z nje stvari, ki so ležale na nji. Grozno je škrtal z zobmi v svoji obupnosti in onemoglosti. Srce mu je bilo tako, da bi si ga bil najrajši izdrl iz prsi in ga pohodil, potem pa mu je še žena prihajala s takimi besedami!

»Seveda, ti bi se bila pogajala, ti bi jo bila prodajala, da bi bila stvar še bolj gabna nego je še!...«

Mati pa se je obrnila na to v svojem srdu proti hčeri in je začela:

»Kar vstran se mi poberi, da te ne vidim več, ti malopridnica ti!... Ali nam je bilo treba tega?...

Taki prizori, taki vskliki, taki očitki so se ponavljali zdaj dan na dan...

Hčer je skelela materina krivičnost, a odgovorila ni nikoli nič... V njeni notranjščini se je vršilo nekaj... Okrog njenega mladega srca je postajalo nekakšno hladno, ledeno... Oče in mati sta se ji zdela hkratu tako ptuja... Bila ni nič več tista, kakor pred nekolikimi meseci še... Ah, kako nevedna še je bila tisti-krat, ko je bila klicana prvič k sodišču!... Zdaj pa je vedela toliko, in kar ni vedela, je slutila!... Njene misli so bile postale resne, zrele, računajoče... Ko jo je mati v svoji nevolji gonila vstran, je začela s treznim preudarkom razmotrivati vprašanje, kaj bi začela, ako bi res morala iz očetove hiše... Spomnila se je tistega goldinarja — na breskvi ni mislila več — spomnila tudi, da je bil nekoč pri zaslišavanju zasukal nekdo stvar tako, kakor bi bil tisti denar nekako plačilo... Njen život je pretresala ob tem spominu groznica, a umela je... umela... In premišljala je dalje... in bolj in bolj so se je

polasčale nesrečne misli in bolj in bolj je postajalo njeno srce zakrkneno... Ah koliko je trpel njen oče za bori goldinar!... Smešno!... Pa še nekaj!... Zakaj sta jo zmerjala oče in mati?... Tudi če bi kriva bila!... Ali nista mar naposled vendarle porabila tistega goldinarja? Nekoč, ko ni bilo drugega novčiča pri hiši, sta jo poslala po kruha z njim!

O, poznala ga je dobro tisti goldinar!... A drugi ni vedel nihče, od kod je bil!... Dobila je zanj, kar je zahtevala, kakor bi bila dobila za vsak drug denar... Kaj je torej na tem?... In jedli so vsi trije od kruha, ki ga je bila prinesla, in bili so siti, prej pa so trpeli lakoto!... Jeza staršev se ji je začela zdeti smešna... In ali ni bilo materi morda samo za to, ker oče denarja ni vzel?... Ali mu ni očitala, ali ga ni zmerjala?... Naposled je bilo to res neumno!... Za denar se zmeraj kaj dobi in nespametno je, braniti se ga!... Ah, za dve sto goldinarjev — kaj vse bi si bila lahko kupila, kake obleke bi bila lahko imela!... Dve sto goldinarjev — ali je bil sploh pri pameti, da je ponujal toliko?... Da, denar... denar!... Denar ji ni šel zdaj več iz glave... In čim bolj je preudarjala, tem bolj se ji je vs ljevalo prepričanje, da bi se dalo kmalu kje lepše živeti, nego v tej tesni sobi ob boreh očetovem zaslužku... O zdaj so jo prešinjale čudne... čudne misli. Postala je bila pametna... znala je razločevati... Imela je dobro šolo za sabo, in v njeni glavi se je bilo razbistrilo... Umela je zdaj tudi tiste poglede, ki so tako željno zastajali na nji, kadar je hodila skozi mesto, umela vse tiste pomembne nasmehbe, ki jih je smatrala do tistihmal za golo prijaznost... Vedela je zdaj vse... vse... znala tudi, da sta njena mladost in njena lepota nekaj vredni!... Znala je vse, samo tega ne, da se odpira prepad pred njo, da ji preti poguba!... To kar je o priliki raznih zaslišavanj pred sodni-

kom čula zdaj iz enih, zdaj iz drugih ust, ji je pojasnjevalo marsikaj, kar je bila opazila morda že sama, pa prej razumela ni... In bila je prebrisana dovelj, da je delala tudi zaključke in sklepe... Ne, zdaj ni bila več tisto nevedno... neizkušeno dekletce!... Zdaj je preudarjala trezno, a poleg vsega se ji je budil še egoizem v njenem srcu...

Svojim starišem nasproti je postajala bolj in bolj neubogljiva in trmasta... Za njijino oštevanje se ni menila več dosti, in tudi udarci niso imeli nobenega trajnega uspeha... Njene misli so bile druge... Njene želje so rastle... Zdaj to, zdaj ono bi bila rada imela... In pred očmi ji je vedno plesal tisti goldinar... Hodila je poslej često svoja pota, in ko jo je nekoč mati spet podila od hiše — ne da bi bila mislila res tako hudo — je odšla z ne baš težkim srcem...

Njena duša je bila oskrunjena... njena kri otrovana. — Nekaj jo je poslej z neodoljivo silo gnalo v svet... gnalo tja, kjer bi mogla utešiti svoje želje... Hotela je imeti denarja, da bi si kupila lahko zanj, po čemer ji je koprnelo srce... Šla je najprej v službo... Bila je izpostavljena novim nevarnostim, novim izkušnjam, ker je bila mlada in lepa... No, to bi je ne bilo plašilo!... Toda v službi je bilo mnogo dela in malo plačila... Ona pa si je želela denarja brez napora in truda... Spomin na tisti goldinar je ni zapustil več...

In tako naposled ni moglo priti drugače, kakor je prišlo...

\* \* \*

Deset let pozneje...

Ulice so temne, slabo razsvitljene... Gosta megla, ki težko leži nad mestom, se bojuje z lučjo žarnic in obločnic, kakor bi jo bila najela tema, da odvrča svitle žarke od nje...

Vzduh je težak... vlažen... smrdljiv...

Nenavaden, grd božičen večer!...

Po umazani cesti se plazi zanemarjena, zmršena ženska... Njeno krilo je ob robu obito... Ob nitih, ki visijo stran od njega, se nabira prilepljivo blato... Hoja ji je neenakomerna... Dva, tri korake stori, pa se ustavi, a potem se zopet zaleti... Iz njenih ust prihaja neprijeten duh, da se mimoidoči spogledujejo nad njo... Oči so ji izbuljene in strmé ji begajo semtertja, kakor bi iskale... kakor bi zasledovale nekaj...

»Nič, nič, nič!... Vražji svet!... Kako vse beži!... Ha, nocoj nima nobeden poguma!... Svet večer — ha!... Bedastoča!... Kdaj sem že jaz zagrebala in pokopala vse to!... Jaz ne čutim nič več, nič!...«

A prijela se je za srce in zadrhtela je, kakor bi ne bilo res, kar je govorila...

Iz hiš, mimo katerih so zveneli njeni težki koraki, je prodiral vonj kadila...

»Ha, kako to diši — ne, fej!... Tega duha ne maram!...«

Toda vedno zopet ji je vdarjal ta duh v nos in vedno zopet je vzd hnila, vzdihnila tako, kakor bi se ji zahteti hotelo... kakor bi bila zakoprnela po nečem izgubljenem... po nečem dragem...

»Ne, jaz ne čutim ničesar več!«

In vendar je čutila!... V dnu njenega srca se je gibalo nekaj... in v njeni glavi so vstajali spomini — tako blagi, tako sladki spomini!...

Stresala je glavo... otepala je z rokami, kakor bi se jih hotela iznebiti, kakor bi jih prepoditi hotela... Bili so v protivju z vsem njenim sedanjim bitjem, in občutila jih je vsled tega bitko...

»Čemu ravno nocoj, čemu ravno nocoj — zakaj zdaj po tolikih letih?... Ne, ne, ne!... Kar je, to je — kar sem, to ostanem!...«

Ali tisto mehko čustvo je ni hotelo zapustiti več, in vedno zopet jo je zanesla domišljija v davno pretekle čase nazaj...

V njenem srcu se je budilo bolj in bolj hrepenenje po oni lepi, sladki minulosti, po onih blaženih otročjih letih... O še enkrat, še samo enkrat naj bi bilo tako!...

Toda ne, ne — po kaj... čemu?... Ali da bi postala iznova nesrečna, ali da bi še enkrat okusila vse tisto... da bi še enkrat preživela vso dolgo vrsto strašnih grdobij?...

»Ne... ne!... Kar je, to je!... —

Noge so jo bile privedle kar nehote v one ulice in do one hiše, kjer se je bila na tako krut način završila njena usoda. Zdrezne se, in v grozni boli se ji krči srce. Zave se, kakor še nikdar poprej, kaj je bila izgubila tisto nesrečno uro... Dasi on že davno ni več stanoval tukaj, dvigne pesti, in z divjim, ljutim glasom vsklikne:

»O ti prokleti... o ti prokleti!...«

Ob enem pa se ji zahteti, da so ljudje obstajali ter se popraševali, kaj se je zgodilo...

Z elementarno silo so ji privrele solze v oči, kakor privre včasi ob hudi uri med gromom in bliskom studenec iz osrčja zemlje...

Ah, kako lepo, kako srečno življenje bi morda živela zdaj, če bi je on s svojo brezsrčnostjo... s svojo brutalnostjo ne bil pahnil v nesrečo... ne bil potisnil v tir, po katerem je poslej morala... morala hoditi...

»O ti prokleti... o ti prokleti!...«

Ob vse... ob najdražje, ob najlepše jo je bil del!... Nikdar ni okusila slasti ljubezni!... Kajti kako naj bi bila ljubila ona, ki je bila že kot nezrel otrok strta... uničena!... Odkazal ji je bil pot, katerega je morala hoditi!... Plačal jo je bil, in odslej ni mogla drugače, kakor da se je dala plačevati!... Otrovana je bila... čutila je v sebi neko čudno silo, ki jo je gnala naprej po polzki poti, na katero je bila po ptuji krivdi zašla... Pozneje, ko je bil postal njen značaj samostojnejši, ko je videla, da druge žene

ljubijo, so se pač budile tudi v njenih prsah mileje želje... Ah, kako rada, kako rada bi se bila oklenila kakega moža!... Toda bila je spet prepoštena, da bi bila varala tistega, za katerega bi bilo plamtelo njeno srce... Tako je vstrajala v sramoti... tičala je še dalje v blatu, v katerega je bila pahnena z vsega spočetka... Nikdar... nikdar ni občutila slasti ljubezni!... Ob vse, ob najdražje, ob najlepše jo je bil del... — —

»O ti prokleti... o ti prokleti!...«

Iz zvonikov v bližnji cerkvi so zadoneli zvonovi... Trepetajoči glasovi so zveneli skozi mrklo noč... prodirali skozi zidove... prodirali skozi prsa do človeških src... Čim dalje več ljudi je drвило mimo nje — hitečih k polnočnici... Krenila je za njimi, da sama ni vedela, kdaj. V cerkvi še le se je zavedla. Ha, koliko časa... koliko časa že ni bila v nobeni cerkvi!... Ne, mimo cerkva niso vodila njena pota!... V najtemnejših, v najumazanejših ulicah je bila ona doma, tam, kamor ni prodiral glas zvonov in ne kadila vonj!... Ha, kaka svitloba, kaka veličastnost!... Pretreslo jo je nekaj... Bilo ji je, kakor bi bili ti svetniki božji in te svetnice po oltarjih njeni znanci izza srečnih otročjih let!... Noge so ji bile zastale pred podobo Križanega... Srce ji vstrepeče... nekaj jo vrže siloma na kolena... Privzdigne desnico, da bi se prekrizala, toda bila ji je odrevnela, da je ni mogla spraviti do čela... Poskuša, da bi molila. »Oče naš, kateri... oče naš...« naprej ni spravila... Kako gladko ji je šla ta molitev nekdanj iz ust... zdaj njen jezik ni mogel, njene misli niso hotele!... Preveč truda ji je provzročalo to, uhajale so ji drugam, daleč, daleč v stran od tukaj!...

Zadonele so orglje v mogočnih, veličastnih akordih, zadonele vesele božične pesmi, in nebrojno človeških src je navdal nebeški mir... A njej — njej so vzbujali

ti glasovi samo nemir!... Čisti duh, ki je vladal tu notri, ni mogel prijeti njej — omadeževani... nečisti... Z obema rokama se prime za glavo in beži ven... To bučanje, ki je prihajalo s kora, ji je razdevalo glavo, ta svitloba, ki jo je obdajala, jo je zbadala ter ji povzročala neznočno bol v očeh... Morala je ven... ven... Toda kam?...

Neprenehoma so se ji vračali oni mehki čuti... venomer jo je valil nek glas nazaj — nazaj v davno minule čase... vedno in vedno so ji vstajali spomini... budili ji hrepenenje...

Zavila je proti kraju, kjer je prebivala nekdanj s svojimi stariši, kjer so prebivali njeni stariši tudi še zdaj... O to je vedela, da še živita njen oče in njena mati in da stanujeta še zmeraj ondi... Bilo je ni že dolgo tukaj, a tudi na ptujem se ji je ponudila včasih prilika, da je pozvedela kaj o njima... Čudno, na ptujem je popraševala po očetu in materi, tu pa se še ni bila pobrigala za njiju!... Sicer pa še ni bila dolgo v rojstnem mestu... Prigнали so jo bili šele pred par dnevi po odgonu, potem ko je bila prestala prej radi vlačuganja šesttedensko kazen... Ta dva dni se je veselila spet zadobljene prostosti in ni imela časa misliti na očeta in na mater...

Toda zdaj jo je z neodoljivo silo gnalo proti oni strani, kjer sta bivala... Morala je še enkrat videti tisto nizko, boro kočico, kjer se je nekdanj kot mala, nevedna deklica igrala, kjer je bila tako srečna... tako srečna!... Hitreje in hitreje je stopala, po licih pa se ji je zdajpazdaj kaka solza strnila...

\* \* \*

»Tukaj sem!... Toda zakaj gori še luč?...«

Spomnila se je, kako sta oče in mati včasih celo pri luči štedila in zdela se ji je nerazumljiva ta potrata.

Pristopi k oknu, ki niti zagrnjeno ni

bilo ... Prav tam, kakor nekdanj, je stala postelja, na postelji pa je ležalo izsušeno telo njenega očeta ... Ah, kako se je bil izpremenil! Če bi ne bila prepričana, da ne more biti drug nego on, bi ga ne bila spoznala ... Poleg postelje je sedela mati, vpognjena, sključena, na pol živa ...

»Moj oče umira!« ta misel jo hipoma prešine. »Moj oče umira, ah, in jaz ... jaz ...«

Pozabivši na vse — tudi na to, kako sta jo bila oče in mati zavrгла, ko sta bila zvedela o njenem življenju — plane v hišo. Na sredi sobe se zgrudi.

»Oče — mati! ...« vsklikne in na glas se razjoka.

Mati se sklone po koncu ter zašepeče bolniku:

»Hči! ...«

A na njegovem mrtvaškem obrazu se pokaže izraz nejevolje. S težavo zasuče glavo proti steni ...

»Oče — mati!« vsklikne še enkrat. Toda odgovora ni dobila! In ko je videla, da ji tudi mati nima ničesar reči, je bila prepričana, da je izgubljeno zanjo vse ... Otrok, do katerega je usahnila ljubezen v prsih lastnih staršev, nima pričakovati ničesar več! ... S to zavestjo se je vzdignila, s to zavestjo je odšla ...

Hiša je bila na koncu mesta ... Krenila je črez njive in travnike ter drvila dalje ... dalje ...

Od časa do časa je dvignila pesti ter v divji obupanosti zaklicala, da se je strahovito razlegalo v vlažno noč:

»O ti prokleti ... o ti prokleti! ...«

Vedno dalje ... vedno dalje jo je gnalo ...

Kam? ...

Tam preko ravni vali umazana reka svoje motne valove ... Ali tja? ... Mogoče, da si še premisli, mogoče, da se še vrne! ... Vse eno! ... Pred njo globoka struga — za njo obup in stud in groza! ...

Rešitve ni! ...

\* \* \*

»O ti prokleti ... o ti prokleti! ...«  
Ne — zmeraj človek ni vsega sam kriv! ...

Včasih poseže nekaj vmes, kar mu odkaže tir, po katerem mora ... mora hoditi ...

Nekaterega človeka zadene usoda Judeža Iškarijota ...

Prej ali slej ga dohiti ... prej ali slej pride odločilni moment in — rešitve ni! ...

(Zvršetek.)

## POTNIKOVA PESEM. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Priroda vsa pomladni vrt,  
in zdaj naj tožim sam potrt?  
Sedaj, ko petja čas je, rož,  
naprej za cilji stopaj mož!  
Kaj vabiš majka hladna smrt —  
Življenje boj! moj duh nestrt  
ne išče mirnih si grobov  
v areni zmage tu gotov!  
Če nizka vrata — skloni vrat,  
a če visoka — mož takrat!  
Življenje, nu, je šarlatan  
a ti za cilji v jasen dan!

Potujem pod večerni čas  
ozrem se: zginila je vas ...  
Slemen ne vidim belih hiš  
na stolpu le žari se križ —  
V sice se moje mi žari ...  
kaj g. oza smrti, strah noči!

## KAJ JE GLAVNI VZROK, DA SE VEČINA MOŽKIH PROTIVI ŽENSKI OSAMOSVOJI? SAVA.

Vedno in povsod opazimo, kako možiki svet od vseh krajev nasprotuje ženski osamosvoji, kako oni grozni zveri, koje so krstili za »emancipacijo«, ob vsaki priliki mečejo polena pod noge s pobožno željo, naj bi se ob nja spodtaknila in padla ali se pogreznila ter tako izginila enkrat za vselej z zemeljskega površja.